

(Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osastoa soveltamalla annetut säädökset)

**NEUVOSTON PUITEPÄÄTÖS,
tehty 15 päivänä maaliskuuta 2001,
uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä**

(2001/220/YOS)

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

tavoite saavutetaan riippumatta siitä, missä jäsenvaltiossa uhrin ovat.

ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 31 artiklan ja 34 artiklan 2 kohdan b alakohdan,

(5) Uhrien tarpeet olisi otettava huomioon ja ne olisi täytettävä kokonaisuutena ja yhtenäisesti siten, että vältetään osittaiset tai epä johdonmukaiset ratkaisut, jotka voivat aiheuttaa lisäkärsimystä.

ottaa huomioon Portugalin tasavallan aloitteen ⁽¹⁾,

ottaa huomioon Euroopan parlamentin lausunnon ⁽²⁾,

(6) Tämän puitepäätöksen säännökset eivät näin ollen rajoitu uhrin etujen turvaamiseen rikosoikeudenkäynnissä sen suppeassa merkityksessä. Ne koskevat myös tiettyjä uhreille ennen tai jälkeen rikosoikeudenkäynnin tarjottavia tukitoimenpiteitä, jotka voivat lievittää rikoksen vaikutuksia.

sekä katsoo seuraavaa:

(1) Parhaista tavoista panna täytäntöön Amsterdamin sopimuksen määräykset vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen toteuttamisesta laaditun neuvoston ja komission toimintasuunnitelman ja erityisesti sen 19 kohdan ja 51 kohdan c alakohdan mukaan uhrien tukemiseen liittyviä kysymyksiä olisi käsiteltävä viiden vuoden kuluessa kyseisen sopimuksen voimaantuloa tekemällä vertaileva selvitys uhrien korvausjärjestelmistä ja arvioimalla toimenpiteiden toteuttamiskelpoisuutta Euroopan unionissa.

(7) Rikoksen uhreille tarjottavat tukitoimenpiteet ja erityisesti korvauksia sekä sovittelua koskevat säännökset eivät kuitenkaan koske siviilioikeudenkäyntiin kuuluvia ratkaisuja.

(2) Komissio esitti 14 päivänä heinäkuuta 1999 Euroopan parlamentille, neuvostolle sekä talous- ja sosiaalikomitealle tiedonannon ”Rikoksen uhrin Euroopan unionissa: normit ja toiminta”. Euroopan parlamentti antoi 15 päivänä kesäkuuta 2000 päätöslauselman komission tiedonannosta.

(8) Uhrin asemaa ja perusoikeuksia koskevia sääntöjä ja käytäntöjä on lähennettävä ja niissä on erityisesti otettava huomioon uhrin oikeus ihmisarvon mukaiseen kohteluun, oikeus antaa ja saada tietoja, oikeus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi, oikeus saada suojelua oikeudenkäynnin kaikissa vaiheissa sekä oikeus saada avustusta sen vuoksi, että hän on epäsuotuisassa asemassa jouduttuaan rikoksen uhriksi eri jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa hän asuu.

(3) Tampereella 15 ja 16 päivänä lokakuuta 1999 pidetyn Eurooppa-neuvoston päätelmien ja erityisesti niiden 32 kohdan mukaan olisi vahvistettava rikosten uhrien suojelun vähimmäisvaatimukset, erityisesti siltä osin, kun on kyse oikeussuojan saatavuudesta ja uhrin oikeudesta vahingonkorvaukseen, oikeudenkäyntikulut mukaan lukien. Tämän lisäksi olisi laadittava kansallisia ohjelmia, joilla rahoitetaan sekä julkisia että valtiosta riippumattomia toimenpiteitä uhrien tukemiseksi ja suojelemiseksi.

(9) Tämän puitepäätöksen säännökset eivät velvoita jäsenvaltioita kuitenkaan takaamaan uhreille samanlaista kohtelua kuin oikeudenkäynnin asianosaisille.

(4) Jäsenvaltioiden olisi lähennettävä lainsäädäntöjään siten, että rikosten uhreille tarjottavan suojan korkean tason

(10) Uhrien tukijärjestöjen mukanaolo on tärkeää ennen rikosoikeudenkäyntiä, sen aikana ja sen jälkeen.

(11) Uhriin yhteydessä oleville henkilöille olisi annettava soveltuvaa ja riittävää koulutusta, mikä on ensiarvoisen tärkeää sekä uhrin kannalta että oikeudenkäynnin tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

(12) Olisi käytettävä oikeusjärjestelmän piirissä tai uhrien tukijärjestöjen välillä toimivia jäsenvaltioiden keskinäisiä yhteydenpitoverkostoja,

⁽¹⁾ EYVL C 243, 24.8.2000, s. 4.

⁽²⁾ Lausunto annettu 12. joulukuuta 2000 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä).

ON TEHNYT SEURAAVAN PUITEPÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Määritelmät

Tässä puitepäätyksessä tarkoitetaan:

- a) 'uhrilla' luonnollista henkilöä, joka on kärsinyt vahinkoa, mukaan lukien fyysinen tai henkinen vaurio, henkinen kärsimys tai taloudelliset menetykset sellaisista teoista tai laiminlyönneistä, jotka ovat vastoin jäsenvaltion rikoslakia;
- b) 'uhrien tukijärjestöllä' valtioista riippumatonta, jäsenvaltiossa laillisesti perustettua järjestöä, jonka asianmukaisin edellytyksin rikosten uhreille antama maksuton tuki täydentää valtion toimintaa kyseisellä alalla;
- c) 'rikosoikeudenkäynnillä' sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä tarkoitettua rikosoikeudenkäyntiä;
- d) 'oikeudenkäynnillä' oikeudenkäyntiä laajassa merkityksessä, eli siihen katsotaan kuuluvan rikosasiaa koskevan oikeudenkäynnin lisäksi kaikki yhteydet, joita uhrilla on tässä ominaisuudessa eri viranomaisiin, julkisiin palveluihin tai uhrien tukijärjestöihin ennen rikosoikeudenkäyntiä, sen aikana tai sen päätyttyä;
- e) 'rikosasioiden sovittelulla' uhrin ja rikoksen tekijän väliseen neuvotteluratkaisuun pyrkimistä ennen rikosoikeudenkäyntiä tai sen aikana toimivaltaisen henkilön välityksellä.

2 artikla

Kunnioittaminen ja tunnustaminen

1. Kunkin jäsenvaltion on annettava uhreille todellinen ja asianmukainen asema rikosoikeudellisessa järjestelmässään. Jäsenvaltion on jatkettava ponnisteluja sen varmistamiseksi, että uhria kohdellaan hänen ihmisarvoaan asianmukaisesti kunnioittaen oikeudenkäynnin aikana ja että uhrin oikeudet ja oikeutetut edut tunnustetaan, erityisesti rikosoikeudenkäynnin osalta.

2. Kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että erityisen haavoittuvaiset uhrin voivat saada olosuhteitaan parhaiten vastaavaa erityiskohtelua.

3 artikla

Kuuleminen ja todisteiden esittäminen

Kunkin jäsenvaltion on taattava uhrille mahdollisuus tulla kuuluksi oikeudenkäynnin aikana sekä mahdollisuus toimittaa todisteita.

Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että sen viranomaiset kuulustelevat uhria ainoastaan rikosoikeudenkäynnin kannalta tarpeellisissa määrin.

4 artikla

Oikeus saada tietoja

1. Kunkin jäsenvaltion on varmistettava erityisesti, että uhrilla on alkaen ensimmäisestä yhteydenotostaan lainvalvontaviranomaisiin mahdollisuus saada jäsenvaltion aiheellisina pitä-

millä tavoilla sekä siinä määrin kuin mahdollista yleisesti ymmärretyillä kielillä etujensa turvaamisen kannalta olennaisia tietoja. Näihin tietoihin kuuluvat ainakin seuraavat:

- a) minkäläisten laitosten tai järjestöjen puoleen hän voi kääntyä saadakseen tukea;
- b) minkälaista tukea hän voi saada;
- c) missä ja miten uhri voi tehdä rikosilmoituksen;
- d) mitkä ovat rikosilmoituksen tekemistä seuraavat menettelyt ja mikä on uhrin asema tällaisten menettelyjen yhteydessä;
- e) miten ja millä edellytyksin uhri voi saada suojelua;
- f) missä määrin ja millä ehdoilla uhrilla on mahdollisuus saada:
 - i) oikeudellista neuvontaa, tai
 - ii) oikeusapua, tai
 - iii) muuta neuvontaa,jos uhrilla on i ja ii alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa tähän oikeus;
- g) mitkä ovat edellytykset sille, että uhri saisi oikeuden korvauksiin;
- h) jos uhri asuu toisessa valtiossa, mitä erityisiä keinoja hänellä on käytettävissään etujensa suojaamiseksi.

2. Kunkin jäsenvaltion on huolehdittava, että uhrille, joka on ilmoittanut sitä haluavansa, ilmoitetaan:

- a) tekemänsä rikosilmoituksen jatkokäsittelystä;
- b) asianmukaisista tekijöistä, joiden avulla hänen on mahdollista syytteenpanotapauksessa saada tietää häntä koskevien seikkojen osalta syytettyä henkilöä koskevan rikosoikeudenkäynnin kulku, paitsi poikkeustapauksissa, jotka voivat haitata oikeudenkäynnin asianmukaista sujumista;
- c) tuomioistuimen tuomio.

3. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ainakin silloin kun uhria uhkaa vaara, tälle voidaan päättää ilmoittaa tarvittaessa syytetyn tai rikoksesta tuomitun vapauttamisesta.

4. Jos jäsenvaltio toimittaa omasta aloitteestaan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua tietoja, sen on varmistettava uhrille oikeus olla vastaanottamatta niitä, jollei niiden toimittaminen ole pakollista rikosoikeudenkäyntimenettelyyn liittyvistä syistä.

5 artikla

Tiedonvälitystä koskevat takeet

Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, joilla minimoidaan mahdollisuuksien mukaan kaikki tiedonvälityksen ongelmat, joita uhrilla toimiessaan todistajana tai asianosaisena oikeudenkäynnissä voi olla kyseisen rikosoikeudenkäynnin keskeisten tapahtumien ymmärtämisessä tai niihin osallistumisessa, vastaavalla tavoin kuin se toteuttaa tällaiset toimenpiteet vastaajan osalta.

6 artikla

Uhrille annettava erityisapu

Kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että uhrin saatavissa on 4 artiklan 1 kohdan f alakohdan iii alakohdassa tarkoitettua — perustelluissa tapauksissa maksutonta — neuvontaa hänen asemastaan oikeudenkäynnissä sekä tarvittaessa 4 artiklan 1 kohdan f alakohdan ii alakohdassa tarkoitettua oikeusapua silloin, kun on mahdollista, että hän on asianosainen rikosoikeudenkäynnissä.

7 artikla

Uhrin kulut rikosoikeudenkäynnissä

Kunkin jäsenvaltion on sovellettavien kansallisten säännösten mukaisesti annettava uhrille, joka on asianosainen tai todistaja, mahdollisuus saada korvausta kuluista, joita hänelle on aiheutunut perustellusta osallistumisestaan rikosoikeudenkäyntiin.

8 artikla

Oikeus suojeluun

1. Kunkin jäsenvaltion on varmistettava riittävä suojelun taso uhrille ja tarvittaessa hänen perheelleen tai vastaavassa asemassa oleville henkilöille erityisesti heidän turvallisuutensa ja yksityisyytensä suojelemiseksi silloin, kun toimivaltaiset viranomaiset katsovat, että on olemassa vakava kostotoimien uhka tai selviä viitteitä siitä, että heidän yksityisyyttään aiotaan tarkoituksellisesti ja vakavalla tavalla häiritä.

2. Tämän vuoksi kunkin jäsenvaltion on varmistettava tarvittaessa asianmukainen mahdollisuus uhrin, hänen perheensä tai perheenjäsentä vastaavassa asemassa olevien henkilöiden yksityisyyden ja henkilön suojeluun oikeuskäsittelyn yhteydessä, sanotun kuitenkin rajoittamatta 4 kohdan soveltamista.

3. Kunkin jäsenvaltion on lisäksi varmistettava, että uhri ja rikoksentehtäjä voidaan pitää erillään tuomioistuimen tiloissa, paitsi jos rikosoikeudenkäynti sitä edellyttää. Tämän vuoksi kunkin jäsenvaltion on tarvittaessa luotava vähitellen omat odotustilat uhreja varten tuomioistuimen tiloihin.

4. Kunkin jäsenvaltion on kaikkia asianmukaisia, kansallisen lainsäädännön peruseriaatteiden kanssa yhdenmukaisia keinoja käyttämällä huolehdittava, että kun uhreja ja erityisesti haavoittuvimpia uhreja on suojeltava julkisessa oikeudenkäynnissä todistamisen seurauksilta, nämä saavat tuomioistuimen tekemällä päätöksellä todistaa olosuhteissa, joissa tämä tavoite voidaan toteuttaa.

9 artikla

Oikeus korvauksiin rikosoikeudenkäynnin yhteydessä

1. Kunkin jäsenvaltion on huolehdittava siitä, että rikoksen uhrilla on oikeus saada kohtuullisessa ajassa rikosoikeudenkäynnin yhteydessä päätös rikoksentehtäjän velvoittamisesta

maksamaan korvauksia, lukuun ottamatta tiettyjä tapauksia, joissa kansallisessa lainsäädännössä on säädetty korvausvaatimuksen käsittelystä muulla tavalla.

2. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava aiheelliset toimenpiteet sen edistämiseksi, että rikoksentehtäjä maksaa uhreille asianmukaiset korvaukset.

3. Palautettavat ja oikeudenkäynnin ajaksi takavarikoidut uhrille kuuluvat esineet on, jollei rikosoikeudenkäynnin kannalta ehdottomasti toisin ole tarpeen, palautettava uhrille viipymättä.

10 artikla

Sovittelu rikosoikeudenkäynnin yhteydessä

1. Kunkin jäsenvaltion on pyrittävä edistämään rikosasioiden sovittelua sellaisten rikosten osalta, joita jäsenvaltio pitää tällaiseen soveltuvina.

2. Kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että uhrin ja rikoksentehtäjän välillä rikosasioiden sovittelun aikana tehdyt sopimukset voidaan ottaa huomioon.

11 artikla

Toisessa jäsenvaltiossa asuvat uhrin

1. Kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että sen toimivaltaiset viranomaiset voivat toteuttaa tarvittavat toimenpiteet niiden vaikeuksien lieventämiseksi, jotka aiheutuvat uhrin asumisesta jossain muussa valtiossa kuin siinä, jossa rikos on tapahtunut, erityisesti kun on kyse oikeudenkäynnin järjestämisestä. Kyseisten viranomaisten on voitava tällöin:

— päättää, että uhrille annetaan mahdollisuus lausunnon antamiseen välittömästi rikoksen tapahduttua,

— käyttää mahdollisimman paljon ulkomailla asuvien uhrien kuulemisessa videoneuvotteluja ja teleneuvotteluja, joista määrätään keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä 29 päivänä toukokuuta 2000 tehdyn yleissopimuksen ⁽¹⁾ 10 ja 11 artiklassa.

2. Kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että henkilö, joka on joutunut rikoksen uhriksi muussa jäsenvaltiossa kuin siinä jossa hän asuu, voi esittää vaatimuksensa asuinvaltionsa toimivaltaisille viranomaisille siinä tapauksessa, että hän ei ole voinut tehdä sitä jäsenvaltiossa, jossa rikos tapahtui, tai, vakavan rikoksen osalta, kun hän ei ole halunnut tehdä sitä.

Toimivaltaisen viranomaisen, jolle vaatimus on esitetty, jos se ei ole itse toimivaltainen asiassa, on välitettävä se viipymättä sille toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka alueella rikos on tehty. Tätä pyyntöä käsitellään sen valtion kansallisen oikeuden mukaan, jossa rikos on tehty.

12 artikla

Jäsenvaltioiden välinen yhteistyö

Kunkin jäsenvaltion on tuettava, kehitettävä ja parannettava jäsenvaltioiden välistä, oikeusjärjestelmään suoraan kytkeytyvien verkostojen tai uhrien tukijärjestöjen välisten yhteyksien pohjalta tehtävää yhteistyötä tehostaakseen uhrien etujen suojaamista rikosoikeudenkäynneissä.

⁽¹⁾ EYVL C 197, 12.7.2000, s. 1.

13 artikla

Erikoisyksiköt ja uhrien tukijärjestöt

1. Kunkin jäsenvaltion on oikeudenkäynnin yhteydessä edistettävä sellaisten uhrien tukijärjestöjen toimintaa, jotka vastaavat uhrin alustavan vastaanoton järjestämisestä sekä hänen myöhemmästä tukemisestaan ja avustamisestaan, joko tarjoamalla niiden käyttöön erityiskoulutusta saanutta omaa julkisten palvelujen henkilöstöään tai tunnustamalla ja rahoittamalla uhrien tukijärjestöjä.

2. Kunkin jäsenvaltion on edistettävä tällaisen henkilöstön tai tällaisten tukijärjestöjen mukanaoloa oikeudenkäyntien aikana erityisesti siltä osin, kun nämä:

- a) antavat uhrille tietoa;
- b) antavat tukea uhrille hänen välittömien tarpeidensa mukaisesti;
- c) ovat uhrin mukana tarvittaessa, ja mahdollisuuksien mukaan rikosoikeudenkäynnin aikana;
- d) avustavat uhria tämän pyynnöstä rikosoikeudenkäynnin päättyttyä.

14 artikla

Oikeudenkäyntiin osallistuvien tai uuhriin muuten yhteydessä olevien henkilöiden ammatillinen koulutus

1. Kunkin jäsenvaltion on kannustettava julkisten palvelujensa avulla tai uhrien tukijärjestöjä rahoittamalla aloitteita, joilla oikeudenkäyntiin osallistuville tai uhreihin muuten yhteydessä oleville henkilöille annetaan mahdollisuus asianmukaiseen ammatilliseen koulutukseen, joka osoitetaan erityisesti haavoittuvimpien ryhmien tarpeisiin.

2. Mitä 1 kohdassa säädetään, sovelletaan erityisesti poliisiin ja oikeuslaitoksen piirissä toimiviin henkilöihin.

15 artikla

Uhrin tilanteeseen oikeudenkäynnissä liittyvät käytännön olosuhteet

1. Kunkin jäsenvaltion on tuettava sitä, että oikeudenkäyntien yhteyteen yleensä ja erityisesti niihin tiloihin, joissa rikosoikeudenkäynti saatetaan aloittaa, luodaan asteittain sellaiset olosuhteet, joilla vältetään uhrin lisäkärsimykset tai uuhriin kohdistuva tarpeeton painostus. Tämä koskee erityisesti uhrien oikeanlaista ensivastaanottoa sekä heidän tilanteensa kannalta asianmukaisten olosuhteiden luomista kyseisiin tiloihin.

2. Kunkin jäsenvaltion on otettava 1 kohdan soveltamisessa huomioon erityisesti tuomioistuinten, poliisilaitosten, julkisten laitosten ja uhrien tukijärjestöjen tarjoamat mahdollisuudet.

16 artikla

Alueellinen soveltaminen

Tätä puitepääöstä sovelletaan Gibraltariin.

17 artikla

Täytäntöönpano

Kunkin jäsenvaltion on saatettava tämän puitepääöksen noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan:

- 10 artiklan osalta viimeistään 22 päivänä maaliskuuta 2006,
- 5 ja 6 artiklan osalta viimeistään 22 päivänä maaliskuuta 2004,
- muiden säännösten osalta viimeistään 22 päivänä maaliskuuta 2002.

18 artikla

Arviointi

Kunkin jäsenvaltion on toimitettava 17 artiklassa tarkoitetuista päivämääristä alkaen neuvoston pääsihteeristölle ja komissiolle kansalliseen oikeuteensa kuuluvien säännösten teksti, joilla tämän puitepääöksen asettamat velvoitteet saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä. Neuvosto arvioi vuoden kuluessa kustakin päivämäärästä toimenpiteet, jotka jäsenvaltiot ovat toteuttaneet noudattaakseen tämän puitepääöksen säännöksiä, pääsihteeristön jäsenvaltioilta saamien tietojen pohjalta laatiman selvityksen ja komission esittämän kirjallisen selvityksen perusteella.

19 artikla

Voimaantulo

Tämä puitepääös tulee voimaan päivänä, jona se julkaistaan Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä.

Tehty Brysselissä 15 päivänä maaliskuuta 2001.

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

M-I. KLINGVALL